

eul_wid: vng-aa

Ἀνώνυμος ὑπόμνημα εἰς Ἀφθόνιον · Anonymous Commentary on Aphthonius

Prolegomena to Progymnasmata by an Uncertain Author

Προλεγόμενα εἰς Προγυμνάσματα ὑπὸ Ἀδήλου

Period: Ὀψιμαρχαία [Late Antique](#)
Dialect: Κοινή τεχνική [Technical Koine](#)
Domain: Ῥητορική [Oratory](#)
Format: Λόγος [Oration](#)
Affiliation: [Sophist](#)

14.158. (8t) INCERTI AUCTORIS PROLEGOMENA IN PROGYMNASMATA Ἀπασα ζήτησις εἰς ταῦτα καὶ μόνα τὰ τέσσαρα περιίσταται, τὸ εἶ ἔστι, τὸ τί ἔστι, τὸ ὁποῖόν τί ἔστι καὶ τὸ διὰ τί ἔστιν. ἅπας γὰρ ὁ ζητῶν ἢ τὸ εἶ ἔστι ζητεῖ, οἷον εἰ σφαιροειδὴς ὁ οὐρανὸς ἢ οὐ, εἰ πολλοὶ κόσμοι, ὡς ἔλεγεν ὁ Δημόκριτος, ἢ εἷς, καθὰ τοῖς ἐκ τοῦ Περιπάτου δοκεῖ. ἢ περὶ τοῦ τί ἔστιν ἡ ζήτησις γίνεται, ὡς ὅτε ζητοῦμεν, τί ἔστιν ἄνθρωπος ἢ ἵππος ἢ βοῦς ἢ τί ἕτερον. ἄλλοτε τὸ ὁποῖόν τί ἔστι ζητεῖ ὁ ζητῶν, οἷον εἰ πολυπραγμονεῖ, ὁποῖόν τι ζῶν ὁ ἄνθρωπος, ὅτι λογικόν, καὶ ὁποῖον ὁ κόραξ, ὅτι μέλαν. ἢ περὶ τοῦ διὰ τί ἔστιν ἡ ζήτησις γίνεται, οἷον διὰ τί ἡ μαγνητὶς ἔλκει τὸν σίδηρον ἢ διὰ τί τῶν ἡμερῶν αἱ μὲν μείζους εἰσίν, αἱ δὲ ἐλάττους. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ῥητορικῆς οὐ χρὴ τὸ εἶ ἔστι ζητεῖν ὁμολογουμένην ἐχούσης τὴν ὑπαρξιν· ἐπεὶ δὲ τινες σοφισζόμενοι ταύτην ἀνατρέπουν πειρῶνται καὶ τῶν μὴ ὄντων ἀποδεικνύναι, φέρε προθέντες εἰς μέσον τοὺς ἐκείνων λόγους ἐλέγξωμεν.

14.159 Πρῶτος μὲν οὖν λόγος τῶν ἀνατρεπόντων αὐτὴν τοιοῦτός ἐστιν· ἦν ὅτε οὐδ' ὅλως ἦν ἡ ῥητορική· εἰ δὲ μὴ ἦν, οὐδὲ γέγονεν, ἐπεὶ οὐδὲν ἐκ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς γένοιτο ἄν'. καὶ οὗτος μὲν ὁ παραλογισμὸς καὶ τὸ σόφισμα· ἐλέγχουσι δὲ αὐτὸν οὕτως· τοῦ ὄντος διπλοῦν ὑπάρχει τὸ σημασιόμενον, τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ δυνάμει λέγεται, ὡς τὸ παιδίον δυνάμει λέγομεν εἶναι γραμματικόν, τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐνεργείᾳ, ὥσπερ φαμέν γραμματικὸν τὸν ἤδη μετασχόντα τῆς τέχνης. ὅταν οὖν οἱ σοφισζόμενοι λέγωσιν ἦν ὅτε οὐκ ἦν ἡ ῥητορική, ἐρωτῶμεν αὐτούς, πῶς οὐκ ἦν ἡ ῥητορική πρότερον, δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ. εἰ μὲν οὖν λέγουσιν ἐνεργείᾳ πρότερον μὴ εἶναι αὐτήν, καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς συνομολογήσομεν· καὶ γὰρ δυνάμει οὐσα πρότερον ἢ ῥητορική ὕστερον ἐκβέβηκεν εἰς ἐνέργειαν· πᾶσαι γὰρ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι οὕτω γεγόνασιν, δυνάμει μὲν οὐσαι πρότερον, ὕστερον δὲ προκόψασαι εἰς ἐνέργειαν· ὥστε οὐ γέγονε κατ' αὐτούς ἐκ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς, ἀλλ' ἐκ τοῦ δυνάμει προελήλυθεν εἰς ἐνέργειαν. εἰ δὲ φασὶ μηδὲ δυνάμει αὐτὴν εἶναι πρότερον, ἐλέγξομεν αὐτοὺς ψευδομένους ἐκ τοῦ ὁρᾶν αὐτὴν προχωρήσασαν εἰς ἐνέργειαν· εἰ γὰρ μὴ ἦν πρότερον δυνάμει, οὐκ ἂν ὕστερον προέκοψεν εἰς ἐνέργειαν· ὁρᾶται δὲ νῦν προχωρήσασα καὶ τὰ ἔργα ταύτης ἐν ταῖς πολιτείαις ἀκμάζει· εἰ γὰρ ἔργα ῥητορικῆς προτρέπουν μὲν ἐπὶ τὸ καλόν, ἀποτρέπουν δὲ τοῦ κακοῦ, καὶ κατηγορεῖν μὲν τῶν ἀδικούντων, ὑπεραπολογεῖσθαι δὲ τῶν ἀδικουμένων, καὶ ψέγειν μὲν τοὺς φαύλους, τοὺς

δὲ ἀγαθοὺς ἀξιοῦν ἐγκωμίων, ταῦτα δὲ πάντα πολιτεύεται σήμερον καὶ τοῖς ἀνθρώποις εἰσι περισπούδαστα, φανερόν, ὅτι καὶ ἡ ῥητορικὴ ἐνεργεῖα τέ ἐστι καὶ ὑφέστηκε.

14.160 Τοιοῦτον μὲν τὸ πρῶτον σόφισμα τῶν τὴν ῥητορικὴν ἀνατρεπόντων καὶ τῶν μὴ ὄντων δεικνυόντων αὐτήν, τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ τοῦ σοφίσματος αὐτῶν καθέστηκεν ἔλεγχος. Δεύτερος πάλιν λόγος ἀνατρεπτικὸς τῆς ῥητορικῆς τοιοῦτός ἐστιν· 'εἰ ἔστιν ἡ ῥητορικὴ, ἢ περὶ τὰ ἰδικὰ καταγίνεται ἢ περὶ τὰ κοινά. εἰ μὲν οὖν περὶ τὰ ἰδικά, οὐκέτι περὶ τὰ πολιτικά· κοινὰ γὰρ τὰ τῆς πολιτείας καὶ οὐχὶ μερικά. εἰ δὲ περὶ τὰ κοινὰ καταγίνεται, ἢ περὶ ἓν ἢ περὶ πάντα. ἀλλ' οὐδεμία τις ἄλλη τέχνη περὶ ἓν τι πρᾶγμα ἀεὶ καταγινομένη εὐρίσκεται, οἷον ὁ τέκτων οὐ πάντοτε κλίνην δημιουργεῖ, ἀλλὰ καὶ θρόνον καὶ τράπεζαν· ὥστε καὶ ἡ ῥητορικὴ οὐκ ἂν περὶ ἓν τι πρᾶγμα καταγινομένη λεχθῇσεται. εἰ οὖν περὶ πάντα τὰ κοινὰ καταγίνεται καὶ τὰ τῆς πολιτείας συνεκτικά, εἰ μὲν ὡς ἀγνοοῦσα, οὐδεὶς αὐτῇ προσέξει. εἰ δὲ ὡς ἐπισταμένη, τῷ περιττῷ καὶ τῷ ἀδυνάτῳ ἐκβληθήσεται, τῷ μὲν περιττῷ, ὅτι ἡ αὕτη περιττὴ ἢ αἱ ἄλλαι τέχναι καὶ ἐπιστήμαι· ἀλλὰ μὴν ἐκεῖναι οὐ περιτταί, καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι, ἐὰν ἐκεῖναι ἀναιρεθῶσιν, οὐ δυνήσεται ἡ ῥητορικὴ τὰ ἐκείνων διαπράξασθαι ἔργα, ὥστε αὐτὴ μᾶλλον ἐστὶ περιττὴ· τῷ δὲ ἀδυνάτῳ πάλιν ἐκβάλλεται, ὅτι ἀδυνάτον ἐστὶ τὴν ῥητορικὴν μίαν οὔσαν τὰς ἀπασῶν τῶν τεχνῶν καὶ [τῶν] ἐπιστημῶν εἰδέναι μεθόδους'. Ἡ δὲ διαίρεσις τοῦ ῥηθέντος λόγου καὶ ἡ καταγραφή τοιαύτη ἐστίν· [Start of a diagram][Start of a diagram section] ἡ ῥητορικὴ [End of a diagram section] [Logical Relationship in a Diagram start mark] ἢ περὶ τὰ ἰδικὰ καταγίνεται, καὶ λοιπὸν οὐκ ἐστὶ τέχνη πολιτικὴ· κοινὰ γὰρ τὰ τῆς πολιτείας [Logical Relationship in a Diagram end mark] [Logical Relationship in a Diagram start mark] ἢ περὶ τὰ κοινὰ [Logical Relationship in a Diagram end mark] [Third Level in a Diagram start mark] ἢ περὶ ἓν· ἀλλ' οὐδὲ ἄλλη τις τέχνη περὶ ἓν τι πρᾶγμα ἀεὶ καταγίνεται [Third Level in a Diagram end mark] [Third Level in a Diagram start mark] ἢ περὶ πάντα [Third Level in a Diagram end mark] [Fourth Level in a Diagram start mark] ἢ ὡς ἀγνοοῦσα, καὶ οὐδεὶς αὐτῇ προσέξει [Fourth Level in a Diagram end mark] [Fourth Level in a Diagram start mark] ἢ ὡς ἐπισταμένη, καὶ τῷ περιττῷ καὶ τῷ ἀδυνάτῳ ἐκβάλλεται [Fourth Level in a Diagram end mark][End of a diagram] Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ δεύτερον σόφισμα.

14.161 εὐδιάλυτον δὲ καὶ αὐτό, καὶ σχεδὸν ἡ προγεγονυῖα πᾶσα διαίρεσις κακῶς ἔχει καὶ διὰ τοῦτο ἀνατρεπομένη εὐρίσκεται. αὐτίκα τὸ λέγειν, ὅτι ἡ ῥητορικὴ ἢ περὶ τὰ ἰδικὰ καταγίνεται ἢ περὶ τὰ κοινά, ψευδὸς ἐστίν· οὐδὲ γὰρ περὶ ἓν τούτων ἀλλὰ περὶ ἀμφοτέρω καταγίνεται· καὶ γὰρ ὁ ῥήτωρ ποτὲ μὲν περὶ ἰδικῶν διαλαμβάνει, ὅταν τῷδὲ τινι συνηγορήσῃ τῶν πολιτῶν ἢ συμβουλευῇσεται, ποτὲ δὲ διαλαμβάνει καὶ περὶ τῶν κοινῶν, ὅταν ὑπὲρ ἀπάσης λέγῃ τῆς πολιτείας. ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἐφεξῆς τῆς διαιρέσεως ἄπταιστον τὸ λέγειν 'εἰ δὲ περὶ τὰ κοινὰ καταγίνεται ἡ ῥητορικὴ, ἢ περὶ ἓν ἢ περὶ πάντα', διότι τῷ ἐνὶ οὐχὶ τὰ πάντα, ἀλλὰ τὰ πολλὰ εἰσιν ἀντιδιαιρούμενα. ὥστε οὕτως ὥφειλεν εἰπεῖν ὁ τὴν διαίρεσιν ἐργαζόμενος ὅτι 'εἰ περὶ τὰ κοινὰ καταγίνεται ἡ ῥητορικὴ, ἢ περὶ ἓν ἢ περὶ πολλὰ καταγινομένη ἐστὶ'. καὶ ἡμεῖς οὖν οὕτω φαμέν, ὅτι περὶ πολλὰ ἡ ῥητορικὴ καταγίνεται· οὐδὲ γὰρ περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἀεὶ διαλήψεται ὁ ῥήτωρ, ἀλλὰ ἄλλοτε ἄλλου πράγματος εὐρίσκεται προϊστάμενος.

14.162 Πρὸς δὲ τὸ ἔσχατον μέρος τῆς διαιρέσεως τὸ λέγον· 'εἰ δὲ περὶ πάντα καταγίνεται ἡ ῥητορικὴ, ἢ ὡς ἀγνοοῦσα ἢ ὡς ἐπισταμένη περὶ αὐτῶν διαλήψεται, καὶ εἰ μὲν ὡς ἀγνοοῦσα, οὐδεὶς ἔσται ταύτῃ προσέχων, εἰ δὲ ὡς γινώσκουσα, τῷ περιττῷ καὶ τῷ ἀδυνάτῳ ἐκβληθήσεται' τοιαῦτά φαμεν, ὅτι ἐπὶ πάσης τέχνης καὶ ἐπιστήμης δύο θεωρῶνται λόγοι, ὁ μὲν προτρεπτικός, ὁ δὲ μεθοδικός τε καὶ τεχνικός. τῷ μὲν οὖν προτρεπτικῷ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τέχναις κέχρηται ἡ ῥητορικὴ προτρέπουσα τούτων ἀντέχεσθαι· εἰ μὴ γὰρ εἴη προτροπὴ τις καὶ συμβουλή, οὐκ ἂν ὁ μὲν τήνδε τὴν ἐπιστήμην, ὁ δὲ τήνδε προέλοιτο. ὥστε ἡ ῥητορικὴ ὡς μὲν

προτρέπουσα ἢ ἀποτρέπουσα περὶ πάσας τὰς τέχνας τῆς πολιτείας θεωρηθήσεται, οὐ μὴν καὶ ὥς τὰς μεθόδους ἐκείνων διδάσκουσα· καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαία μᾶλλον καὶ οὐχὶ περιττή καὶ ἀδύνατος εὐρεθήσεται. Οἱ μὲν οὖν λόγοι τῶν ἀνατρεπόντων τὴν ῥητορικὴν οὕτως ἀνεσκευάσθησαν. Ὅτι δὲ τῶν ὄντων ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ καὶ ἐνύπαρκτος, οἱ μὲν ἀπὸ μυθικῆς ἱστορίας κατασκευάζουσιν, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς μαρτυρίας τῶν ποιητῶν. καὶ οἱ μὲν ἀπὸ μυθικῆς ἱστορίας κατασκευάζοντες οὕτω φασίν, ὅτι βουληθεὶς ὁ δημιουργὸς ἐξ ἀρχῆς τὸν κόσμον παραγαγεῖν πάσαις ταῖς ὑπ’ αὐτὸν προσέταξε δυνάμεσιν, ὃ ἂν ἐκάστη κάλλιστον ἔχη συμβαλλόμενον εἰς τὴν τοῦ κόσμου σύστασιν ἀγαγεῖν. Ἀθηνᾶ μὲν οὖν ἐκόμισε τὴν ὑφαντικὴν, Ποσειδῶν δὲ τὸ σκάφος ἐπενοήσατο πρὸς ἐμπορίαν τὸν ἄνθρωπον προτρεπόμενος, καὶ Ἥφαιστος τὰς βαναύσους τέχνας [καὶ] ὅσαι διὰ πυρός, καὶ ἄλλος τῶν θεῶν ἄλλο τι προσεπενοήσατο.

14.163 Ἑρμῆς δὲ τὴν ῥητορικὴν ἐφεῦρε, τῷ καλλίστῳ τῶν ζώων τὴν καλλίονα τῶν τεχνῶν χαριζόμενος, καὶ ἵνα μὲν τὰ ἀγαθὰ ἐπαινῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ψέγωσι δὲ τὰ φαῦλα, τὸ πανηγυρικὸν ἐδωρήσατο, ἵνα δὲ πάλιν τοῖς μὲν λυσιτελοῦσι καὶ ὠφελίμοις προσέχωσι, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀποτρέχωσι, τὸ συμβουλευτικὸν παραδέδωκε, καὶ ἵνα πάλιν τὰς πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίας διαλύωνται, τὸ δικανικὸν ἐτεχνήσατο. Ταῦτα μὲν Ἕλληνες φληναφοῦσιν, ἐκ μυθικῆς ἱστορίας τὴν ῥητορικὴν τῶν ὄντων ἀποδεικνύοντες· ἀπὸ δὲ τῆς τῶν ποιητῶν μαρτυρίας, ὅτι παράγουσι τοὺς θεοὺς αὐτῶν ποτὲ μὲν μαχομένους, ποτὲ δὲ συμβουλευομένους καὶ ἄλλοτε ἐπαινοῦντάς τι ἢ ψέγοντας. Οἱ δὲ ἀληθῶς λέγοντες οὐ μόνον ἐν ἀνθρώποις εἶναι λέγουσι τὴν ῥητορικὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτόν φασι τὸν θεὸν ταύτῃ χρῆσασθαι. Ὅτι μὲν οὖν ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ, οὐδεμίαν ἔχει τοῦτο ἀμφιβολίαν· ὁρῶμεν γὰρ προτροπὴν καὶ ἀποτροπὴν καὶ κατηγορίαν καὶ ἀπολογίαν καὶ ἐγκώμιον καὶ ψόγον ἐν τοῖς ἀνθρώποις πολιτευόμενα, ταῦτα δὲ τῆς ῥητορικῆς πάντως εἰσὶν· ἢ τε γὰρ προτροπὴ καὶ ἀποτροπὴ τοῦ συμβουλευτικοῦ εἶδους ἐστὶ τῆς ῥητορικῆς καὶ ἡ κατηγορία καὶ ἀπολογία τοῦ δικανικοῦ καὶ τὸ ἐγκώμιον καὶ ὁ ψόγος τοῦ πανηγυρικοῦ· ὥστε τούτων ἐν ἀνθρώποις ὄντων ἔστι πάντως καὶ ἡ ῥητορικὴ. Ὅτι δὲ καὶ θεὸς αὐτὸς ἐχρήσατο τῇ ῥητορικῇ, δεικνύουσιν οὕτω· τῷ μὲν οὖν συμβουλευτικῷ φασι χρῆσασθαι ὅτε ἔφη «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ’ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ’ ὁμοίωσιν», τῷ δὲ δικανικῷ, δι’ ὧν παραβάντι τῷ Ἀδὰμ ἐδικάσατο εἰπὼν «τίς σοι ἀνήγγειλεν, ὅτι γυμνὸς εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετείλαμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἔφαγες;» τῷ δὲ πανηγυρικῷ, ὅτε ἰδὼν τὰ ὑπ’ αὐτοῦ δημιουργηθέντα, ὅτι καλά, ταῦτα ἐπήνεσεν, ὥς ἡ γραφὴ λέγει «καὶ εἶδεν ὁ θεὸς πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν».

14.164 Οὕτω μὲν οὖν ἐδείχθη, ὅτι ἔστιν ἡ ῥητορικὴ. Δευτέρα ζητήσις ἦν ἡ τοῦ τί ἐστι· ζητητέον οὖν ταύτην καὶ ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς. πολλῶν δὲ ὄντων τῶν ὀρισμῶν αὐτῆς ἡμεῖς τοὺς ἄλλους ἀφέντες τὸν ἀκριβέστερον εἰπώμεν· ἔστιν οὖν ἡ ῥητορικὴ τέχνη περὶ λόγου δύναμιν ἐν πράγματι πολιτικῷ, τέλος ἔχουσα τὸ πιθανῶς εἰπεῖν κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον. ἐπεὶ δὲ πᾶς ὀρισμὸς ἐκ γένους ἐστὶ καὶ συστατικῶν διαφορῶν, ῥητέον καὶ ἐν τούτῳ τῷ ὀρισμῷ, ποῖον μὲν τὸ γένος, ποῖα δὲ αἱ διαφοραί. ἔστι τοίνυν τὸ μὲν ‘τέχνη’ ὄνομα ὡς γένος ἐνταῦθα κείμενον, τὸ δὲ ‘περὶ λόγου δύναμιν’ διαφορὰ χωρίζουσα τὴν ῥητορικὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων τεχνῶν τῶν μὴ λογικῶν, οἷον τῆς τεκτονικῆς, τῆς οἰκοδομικῆς, τῆς λιθοξοικῆς καὶ τῶν τοιούτων· αὗται γὰρ οὐκ εἰσι περὶ δύναμιν λόγου καταγινόμεναι, τέχναι γὰρ εἰσι ἀλογοί. ἔτι τὸ ‘περὶ λόγου δύναμιν’ δείκνυσιν τὴν ῥητορικὴν, ὅτι πρᾶγμά ἐστιν ἐν μεσότητι θεωρούμενον, ᾧ ἔξεστι χρῆσασθαι καὶ καλῶς καὶ κακῶς· δυνάμεις γὰρ τὰ τοιαῦτα κατονομάζουσιν οἱ παλαιοί, ἃ οὔτε ἀγαθὰ οὔτε φαῦλα εἰσι κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν, ἀλλὰ μέσα· οἷον ὁ πλοῦτος κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν οὔτε ἀγαθόν ἐστίν οὔτε κακόν, ἀλλὰ διὰ τὸν χρώμενον ἀγαθὸς ἢ κακὸς ὁ πλοῦτος δοκεῖ· εἰ μὲν γὰρ

εἰς ἀγαθὰς πράξεις αὐτῷ τις χρήσαιτο, ἀγαθὸν κακεῖνος δοκεῖ, εἰ δὲ εἰς φαύλας καὶ πονηράς, καὶ ὁ πλοῦτος φαῦλον δοκεῖ.

14.165 τοιοῦτον καὶ ἡ ὑγεία καὶ ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ ξίφος καὶ τὰ τοιαῦτα, δυνάμεις ὀνομαζόμενα, διότι δύναται τις αὐτοῖς χρήσασθαι καὶ εἰς τὸ εὖ καὶ εἰς τὸ μὴ εὖ. τοιοῦτον καὶ ἡ ῥητορικὴ δύναται γάρ τις αὐτῇ καὶ ἐν ἀγαθοῖς χρήσασθαι, ὅταν συνηγορῇ τοῖς ἀδικουμένοις καὶ τῶν ἀδικούντων κατηγορῇ, καὶ προτρέπῃ μὲν εἰς τὰ ἀγαθὰ, ἀποτρέπῃ δὲ τῶν κακῶν, καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ ἐγκωμιάζῃ, ψέγῃ δὲ τὰ φαῦλα καὶ πονηρά· δύναται τις αὐτῇ χρήσασθαι καὶ κακῶς, συκοφαντῶν καὶ τοῖς συκοφάνταις συνηγορῶν καὶ ἐπὶ τὰ φαῦλα προτρέπόμενος καὶ ψέγων τὰ ἐπαίνων ἄξια καὶ τὰ πονηρὰ ἐπαινῶν. διὰ τοῦτο ‘δύναμις’ ἡ ῥητορικὴ καὶ ‘τέχνη περὶ λόγου δύναμιν’ ὀνομάζεται. τὸ δὲ ‘ἐν πράγματι πολιτικῷ’ ἕτερά ἐστὶ διαφορὰ χωρίζουσα τὴν ῥητορικὴν ἀπὸ τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ἱατρικῆς καὶ τῶν λοιπῶν λογικῶν τεχνῶν· ἡ μὲν γὰρ γραμματικὴ καὶ ἡ ἱατρικὴ, εἰ καὶ αὐταὶ τέχναι εἰσὶ περὶ λόγου δύναμιν, ἀλλ’ οὐχὶ καὶ περὶ πράγματα πολιτικὰ καταγίνονται· ἢ τε γὰρ γραμματικὴ περὶ τόνους καὶ χρόνους καὶ πνεύματα καὶ τὰ τοιαῦτα καταγινόμενη ἐστίν, ἢ δὲ ἱατρικὴ περὶ τὰ ἀνθρώπινα σώματα· μόνη δὲ ἡ ῥητορικὴ περὶ τὰ συστατικὰ τῆς πολιτείας καταγίνεται πράγματα· τὸ δὲ ‘πιθανῶς εἰπεῖν κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον’ τὸ τέλος ἐστὶ τῆς ῥητορικῆς· δεῖ γὰρ τὸν ῥήτορα καὶ ἐν συμβουλαῖς καὶ ἐν δικαστηρίοις καὶ ὅταν ἐγκωμιάζῃ ἢ ψέγῃ μὴ ἀπίθانا λέγειν ἀλλ’ εἰκότα καὶ ἐνδεχόμενα· ἂν γὰρ ἐρῇ πιθανῶς, κἂν οὐ πείσῃ τὸν ἀκροατὴν, καὶ οὕτω ῥήτωρ ἐστίν. ὥς γὰρ ἱατρὸν ἐκεῖνόν φασιν οὐ τὸν ἀεὶ θεραπεύοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱατρικῶς τὸν νοσοῦντα μεταχειριζόμενον καὶ κατὰ τὸ τῆς τέχνης ἐνεργοῦντα ἐπάγγελμα—καὶ γὰρ ἔστιν ὅτε οὐ θεραπεύσει, ὅταν τὸ πάθος ὑπέρτερον τῆς τέχνης ἐστὶ καὶ θεραπείαν οὐκ ἐπιδέχεται, ἀλλ’ ὅμως, κἂν μὴ θεραπεύσῃ, ἱατρικῶς δὲ τὴν νόσον μεταχειρίσαιο, καὶ οὕτως ἱατρός ἐστὶ τε καὶ λέγεται—, οὕτως οὖν καὶ ὁ ῥήτωρ, κἂν μὴ πείσῃ, ὅμως δὲ πιθανῶς εἴπῃ, οὐδὲν ἥττον ῥήτωρ λεχθήσεται.

14.166 διὰ τοῦτο οὐ κεῖται ἐν τῷ ὁρισμῷ ‘τέλος ἔχουσα τὸ πείθειν’ ἀλλὰ τὸ ‘πιθανῶς εἰπεῖν’. Οὕτω μὲν οὖν καὶ τὸ τί ἐστὶν ἀποδεδώκαμεν ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς. Ἀπὸ δὲ τῶν ἤδη ῥηθέντων δῆλον καὶ τὸ ποῖόν τί ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ, ὅτι λογικὴ τέχνη καὶ τῆς πολιτείας συστατικὴ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλιμος· ἐν βουλαῖς καὶ δικαστηρίοις καὶ πανταχοῦ. Ζητητέον δὲ καὶ τὸ διὰ τί ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ. φασὶν οὖν, ὅτι δι’ ἐκεῖνά ἐστὶ τὰ ὄντως θεῖα καὶ θαυμαστά, καὶ δι’ ὧν μιμηταὶ θεοῦ οἱ ταύτην καλῶς μετερχόμενοι γίνονται· ἐπενοήθη γὰρ ἡ ῥητορικὴ διὰ τὸ τῶν μὲν κακῶν ἀποτρέπειν, προτρέπειν δὲ εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ διὰ τὸ τοὺς μὲν φαύλους τιμωρεῖν, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς στεφανοῦν, καὶ τοὺς μὲν πονηροὺς ψέγειν, τιμᾶν δὲ καὶ ἐγκωμιάζειν τοὺς ἀγαθοὺς. Ἀλλ’ ἐπεὶ τὰ τέσσαρα ταῦτα, τὸ εἰ ἔστι, τὸ τί ἐστὶ, τὸ ὁποῖόν τί ἐστὶ καὶ τὸ διὰ τί ἐστὶν, ἐζητήσαμεν ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς, φέρε καὶ τὰ ὀκτὼ κεφάλαια ἐπὶ τοῦ προκειμένου βιβλίου τῶν Προγυμνασμάτων ζητήσωμεν, τὸν σκοπὸν λέγω, τὸ χρήσιμον, τὸ γνήσιον, τὴν τάξιν τῆς ἀναγνώσεως, τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιγραφῆς, τὴν εἰς τὰ κεφάλαια διαίρεσιν, τὸν διδασκαλικὸν τρόπον καὶ τὴν ὑπὸ τί μέρος ἀναφοράν. Ἔστι τοίνυν ὁ σκοπὸς τῷ Ἀφθονίῳ προασκῆσαι ἡμᾶς εἰς τε τὰ εἶδη τῆς ῥητορικῆς καὶ εἰς τὰ μέρη τοῦ πολιτικοῦ λόγου.

14.167 καὶ εἶδη μὲν τῆς ῥητορικῆς τρία, συμβουλευτικόν, δικανικόν, πανηγυρικόν· μέρη δὲ τοῦ πολιτικοῦ λόγου τέσσαρα, προοίμια, διηγήσεις, ἀγῶνες καὶ ἐπίλογοι. διαιρεῖται δὲ ἅλιν ἕκαστον τῶν εἰδῶν τῆς ῥητορικῆς εἰς δύο, τὸ μὲν συμβουλευτικὸν εἰς προτροπὴν καὶ ἀποτροπὴν, τέλος δὲ αὐτοῦ τὸ συμφέρον, τὸ δὲ δικανικὸν πάλιν διαιρεῖται εἰς κατηγορίαν καὶ ἀπολογία, τέλος δὲ αὐτοῦ τὸ δίκαιον, τὸ δὲ πανηγυρικὸν εἰς ἐγκώμιον καὶ ψόγον, τέλος δὲ αὐτοῦ τὸ καλόν. Τοιοῦτος μὲν ὁ σκοπὸς τῶν προγυμνασμάτων. Ἐκ δὲ τοῦ σκοποῦ δῆλον γέγονε καὶ τὸ χρήσιμον· χρησιμεύουσι γὰρ τὰ προγυμνάσματα εἰς τὰ τῆς ῥητορικῆς εἶδη καὶ εἰς τὰ τοῦ πολιτικοῦ λόγου μέρη. Ὅτι δὲ γνήσιον τοῦ Ἀφθονίου τὸ τῶν Προγυμνασμάτων βιβλίον, ἐκ τῆς

τῶν ἐξηγησαμένων αὐτὸ συμφωνίας κατάδηλον· ἅπαντες γὰρ ἐδέξαντο τοῦ Ἀφθονίου εἶναι τὰ Προγυμνάσματα· διὸ καὶ τι ἐπίγραμμα τούτοις τοιοῦτόν ἐστιν ἐπιγραφόμενον «Εἵ σοι ῥητορικῆς φίλος πόθος ἔμπειρε θυμῷ, μὴ σέ γε γυμνασίῃ Ἀφθονίῳ λάθῃ.» Ἡ δὲ τάξις τῆς ἀναγνώσεως τοιαύτη. εἰκότως τὸ τῶν Προγυμνασμάτων βιβλίον τῆς ῥητορικῆς ἀπάσης προτέτακται, διότι εἰσαγωγή ἐστὶ πρὸς αὐτὴν καὶ προπαίδευσις· δεῖ δὲ αἰετὰς εἰσαγωγὰς τῶν ὑποθέσεων προμανθάνεσθαι, εἰς ἃς καὶ εἰσάγουσιν. Ἡ δὲ αἰτία τῆς ἐπιγραφῆς τοιαύτη καὶ αὕτη ἐστίν. ἐπιγέγραπται τὸ παρὸν βιβλίον Ἀφθονίου σοφιστοῦ Προγυμνάσματα, καὶ χρὴ ἡμᾶς σαφηνίσαι, τί ἐστὶ προγύμνασμα.

14.168 χρὴ τοίνυν εἰδέναι, ὅτι τὸ προγύμνασμα καθολικόν ἐστιν ὄνομα, διαιρούμενον εἰς τὰ καθ' ἐκάστην ἐπιστήμην καὶ τέχνην προγυμνάσματα. ὀρίζονται οὖν τὸ μὲν καθολικὸν προγύμνασμα οὕτως· ἄσκησις μετρίων πρὸς μειζόνων ἐπίρρωσιν πραγμάτων· ἅπαντα γὰρ προγυμνασία ἀπὸ τῶν εὐχερῶν καὶ μετριωτέρων εἰς τὰ μείζω καὶ δυσχερῆ τὸν μανθάνοντα ἐπιρρώννυσιν. ῥητορικὸν δὲ ἐστὶ προγύμνασμα εἰσαγωγικὴ τριβὴ διὰ λόγου τῶν κατὰ ῥητορικὴν μερῶν ἢ εἰδῶν χρήσιμά τινα προασκουμένη· τριβὴ γάρ ἐστὶ καὶ προπαίδευσις τὸ ῥητορικὸν προγύμνασμα, προπαιδεύουσα ἡμᾶς καὶ προασκοῦσα εἰς τὰ τῆς ῥητορικῆς εἶδη καὶ εἰς τὰ μέρη τοῦ πολιτικοῦ λόγου. — Προγυμνάσματα δὲ ταῦτα λέγονται καὶ οὐχὶ γυμνάσματα, διότι κυρίως γυμνάσματά εἰσι τὰ τῆς Ῥητορικῆς βιβλία, ἃ συνεγράψατο Ἑρμογένης, ἡγουν αἱ Στάσεις, αἱ Εὐρέσεις, αἱ Ἰδέαι καὶ τὸ Περὶ μεθόδου δεινότητος· δι' ἐκείνων γὰρ τὰς ῥητορικὰς μεθόδους διδασκόμεθα· τὰ δὲ τοῦ Ἀφθονίου Ἀφθονίου Προγυμνάσματα ὠνομάσθησαν, ὡς πρὸ ἐκείνων τῶν γυμνασμάτων τασσόμενα καὶ προμανθανόμενα. — Τὸ δὲ σοφιστὴς ὄνομα ὁμώνυμόν ἐστι· λέγεται γὰρ σοφιστὴς καὶ ὁ διδάσκων τινὰ καὶ σοφίζων, λέγεται σοφιστὴς καὶ ὁ φιλόσοφος ὁ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ καλὸν ἐρευνῶν· λέγεται σοφιστὴς καὶ ὁ ψεύστης καὶ ἀπατεῶν· ἐπὶ τούτοις ὀνομάζεται σοφιστὴς καὶ ὁ πλασματογράφος καὶ μὴ ἐπὶ δικαστηρίου ἀγωνιζόμενος, οἷος ἦν καὶ Λιβάνιος· τοῦτο γὰρ διαφορὰ ῥήτορος τε καὶ σοφιστοῦ, ὅτι ῥήτωρ μὲν ἐστὶν ὁ τοῖς ἀληθινοῖς ἀγῶσιν ἐγγυμναζόμενος καὶ ἐν δικαστηρίοις ἀγωνιζόμενος, οἷος ἦν Αἰσχίνης καὶ Δημοσθένης, σοφιστὴς δὲ ὁ πλασματογράφος καὶ μὴ ἐπὶ δικαστηρίου ἀγωνιζόμενος.

14.169 ὁ τοίνυν Ἀφθόνιος σοφιστὴς ὀνομάζεται ἢ ὡς διδάσκων καὶ προβιβάζων τοὺς νέους εἰς τὰς ῥητορικὰς μεθόδους καὶ οὕτω σοφίζων αὐτούς, ἢ καὶ ὡς πλασματογράφος καὶ μὴ ἐν ἐπηκῶ συγγυμναζόμενος. Ζητητέον δὲ καὶ τὴν εἰς τὰ κεφάλαια διαίρεσιν. διαιρεῖται τὸ παρὸν βιβλίον τῶν Προγυμνασμάτων εἰς τὰ γυμνάζοντα ἡμᾶς εἰς τὸ συμβουλευτικὸν εἶδος τῆς ῥητορικῆς καὶ εἰς τὰ γυμνάζοντα εἰς τὸ δικανικόν, ὁμοίως καὶ εἰς τὰ γυμνάζοντα εἰς τὸ πανηγυρικόν· ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰ γυμνάζοντα εἰς προοίμιον ἢ διήγησιν ἢ ἀγῶνας ἢ ἐπιλόγους. ὁ μὲν γὰρ μῦθος καὶ ἡ χρῆσις καὶ ἡ γνώμη καὶ ἡ θέσις εἰς τὸ συμβουλευτικὸν προγυμνάζουσιν, ἡ δὲ ἀνασκευὴ καὶ κατασκευὴ καὶ ὁ κοινὸς τόπος εἰς τὸ δικανικόν, τὸ δὲ ἐγκώμιον καὶ ὁ ψόγος καὶ ἡ σύγκρισις εἰς τὸ πανηγυρικόν. πάλιν ὁ μὲν μῦθος προγυμνάζει ἡμᾶς εἰς προοίμιον, τὸ δὲ διήγημα εἰς διήγησιν, ἡ δὲ ἀνασκευὴ καὶ ἡ κατασκευὴ εἰς τοὺς ἀγῶνας, ὁ δὲ κοινὸς τόπος εἰς τὸν ἐπίλογον. Διδασκαλικοὶ δὲ τρόποι εἰσὶ τέσσαρες, διαιρετικὸς, ὀριστικὸς, ἀποδεικτικὸς καὶ ἀναλυτικὸς. χρῆται δὲ κυρίως τοῖς δυσὶν ὁ Ἀφθόνιος, τῷ μὲν διαιρετικῷ, ἡνίκα διαιρεῖ τῶν προγυμνασμάτων ἕκαστον λέγων «τοῦ μύθου τὸ μὲν ἐστὶ λογικόν, τὸ δὲ ἠθικόν, τὸ δὲ μικτόν», καὶ «τοῦ διηγήματος τὸ μὲν δραματικόν, τὸ δὲ ἱστορικόν, τὸ δὲ μικτόν» καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως· τῷ δὲ ὀριστικῷ πάλιν χρῆται, ἡνίκα ὀρίζεται τὰ προγυμνάσματα, οἷον «μῦθός ἐστι λόγος ψευδὴς εἰκονίζων ἀλήθειαν» καὶ «διήγημά ἐστιν ἔκθεσις πράγματος γεγονότος ἢ ὡς γεγονότος» καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων προγυμνασμάτων ὁμοίως· Ἀναφέρεται δὲ καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον ὑπὸ τὸ λογικὸν ὄργανον τῆς φιλοσοφίας, ὡς μεθόδους λογικὰς καὶ κανόνας διδάσκον.

14.170

Διαίρεσις τῆς ῥητορικῆς καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς [Start of a diagram][Start of a diagram section] ἡ
 ῥητορική [End of a diagram section] [Logical Relationship in a Diagram start mark]
 συμβουλευτικόν [Logical Relationship in a Diagram end mark] [Third Level in a Diagram start
 mark] προτροπήν [Third Level in a Diagram end mark] [Third Level in a Diagram start mark]
 ἀποτροπήν [Third Level in a Diagram end mark] [Logical Relationship in a Diagram start mark]
 δικανικόν [Logical Relationship in a Diagram end mark] [Third Level in a Diagram start mark]
 κατηγορίαν [Third Level in a Diagram end mark] [Third Level in a Diagram start mark]
 ἀπολογία [Third Level in a Diagram end mark] [Logical Relationship in a Diagram start mark]
 πανηγυρικόν [Logical Relationship in a Diagram end mark] [Third Level in a Diagram start
 mark] ἐγκώμιον [Third Level in a Diagram end mark] [Third Level in a Diagram start mark]
 ψόγον [Third Level in a Diagram end mark][End of a diagram] Τῆς ψυχῆς μέρη τρία, λογικόν,
 θυμικόν, ἐπιθυμητικόν· καὶ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία, συμβουλευτικόν, δικανικόν, πανηγυρικόν.
 ἀναλογεῖ οὖν τὸ μὲν συμβουλευτικὸν τῷ λογικῷ· ὥς γὰρ ὁ λόγος ἐστὶν ἐν ἡμῖν διὰ τὸ κυβερνᾶν
 ἡμᾶς ἐπὶ τὰ χρηστά, οὕτω καὶ τὸ συμβουλευτικὸν ἀπὸ μὲν τῶν ἀχρήστων ἀποτρέπει, προτρέπει
 δὲ ἐπὶ τὰ χρηστά. τὸ δὲ δικανικὸν ἀναλογεῖ τῷ θυμικῷ· θυμὸς γάρ ἐστι ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν
 αἵματος δι' ὅρεξιν ἀντιλυπήσεως· καὶ διὰ τοῦ δικανικοῦ πάλιν ἀμυνόμεθα καὶ ἀντιλυποῦμεν
 τοὺς προλυπήσαντας ἡμᾶς καὶ προαδικήσαντας. τὸ δὲ πανηγυρικὸν ἀναλογεῖ τῷ ἐπιθυμητικῷ·
 ὥς γὰρ ἡ ἐπιθυμία τέλος ἔχει τὸ καλόν, οὕτω καὶ τοῦ πανηγυρικοῦ τέλος ἐστὶ τὸ καλόν. ἵνα δὲ
 τὰ λεχθέντα εὐσύνοπτα ᾗ, ὑποκείσθω καὶ ἡ διαίρεσις [Start of a diagram][Start of a diagram
 section] ἡ ψυχὴ [End of a diagram section] [Logical Relationship in a Diagram start mark]
 λογικόν [Logical Relationship in a Diagram end mark] [Logical Relationship in a Diagram start
 mark] θυμικόν [Logical Relationship in a Diagram end mark] [Logical Relationship in a
 Diagram start mark] ἐπιθυμητικόν [Logical Relationship in a Diagram end mark] [Start of a
 diagram section] ἡ ῥητορική [End of a diagram section] [Logical Relationship in a Diagram
 start mark] συμβουλευτικόν [Logical Relationship in a Diagram end mark] [Logical
 Relationship in a Diagram start mark] δικανικόν [Logical Relationship in a Diagram end mark]
 [Logical Relationship in a Diagram start mark] πανηγυρικόν [Logical Relationship in a Diagram
 end mark][End of a diagram]